

NORDISK KONFERENS OM LÄRANDE OCH INTERKULTURELLA MÖTEN

24-25 MARS 2011

Välkomna!



INNEHÅLL:

- | | |
|---|--|
| 3 Välkommen!
Ingegerd Palmér, rektor för Mälardalens högskola | 10-11 Samtal – Hedersrelaterad problematik |
| 3-4 NVL bygger broar
Maria Marquard, koordinator för Nordiskt nätverk för vuxnas lärande | 11-12 Samtal – Vuxenutbildning och folkbildning |
| 4 Fakta
Redaktion | 12-14 Samtal – Bostadssegregation |
| 5-6 Interkulturella läroprocesser
Pirjo Lahdenperä, Mälardalens högskola | 14-15 Samtal – Språksociologi |
| 6-7 Andragenerationen i EU
Maurice Crul, Amsterdam University. | 15-16 Samtal – Identiteter |
| 8-9 Vuxenutbildning och integration på Island
Unnur Dís Skaptadóttir, University of Iceland | 16 Samtal – Romers situation – Arbetsmarknad – Bemötande
Avslutning |
| | 17 Till slut... |

– **VÄLKOMNA TILL ESKILSTUNA**, som är en av Sveriges mer interkulturella städer. Hit kom invandrade vallonska smeder redan för 400 år sedan – och sedan dess har staden varit mål för arbetskraftsinvandrare från Finland, Jugoslavien, Italien – bara för att nämna de största invandrargrupperna – och på senare tid från Somalia och Irak. I dag har 15 procent av befolkningen finländskt påbrå. Vad gäller antalet personer med irakisk bakgrund ligger Eskilstuna tvåa efter Södertälje.

– Det är en potential för ett rikt samhälle, både mentalt och faktiskt ekonomiskt. Mångfalden i staden – och här på Mälardalens högskola – innebär möten och interaktion vilket ställer krav på respekt för olikheter. Det i sin tur leder till ett ständigt pågående normkritiskt arbete, där man aktivt granskar de rådande normerna, sade **Ingegerd Palmér**, avgående rektor för Mälardalens högskola i sin öppningsanförande. Sedan 17 år tillbaka har hon varit högskolans rektor och skulle nu gå i pension.

Hennes ambition och det hon alltid arbetat för har varit att utbilda i och utveckla jämställdhet, inte bara inom högskolan utan brett i samhället, underströk hon. *JämBredd*, som är ett projekt för utbildning av organisationer i jämlikhet, genus och mångfald, är en del i detta arbete.

– Om man ser det ur ett normkritiskt perspektiv, så det tog 45 år inom högskolevärlden att förändra den starkt mansdominerade normen. Det har varit en lång process att kliva ur, och ännu återstår en hel del, inte minst när det gäller värderingen av det som anses vara ”kvalitet” inom forskningen, påpekade Ingegerd Palmér.



– Mälardalens högskola arbetar systematiskt med genus- och mångfaldsfrågor, och glädjande är att även studentkåren är djupt engagerad i mångfaldsarbetet. Vi är en av de mest etniskt blandade högskolorna, 28 procent av studenterna har utländsk bakgrund – de flesta utlandsfödda studenter kommer från Thailand.

– Högskolan har alltid strävat efter

att föra forskning och praktik närmare varandra. Forskare och praktiker i samverkan leder till en vinn-vinn situation. Medan forskarna får studera verkliga problem och se sina resultat användas, förstår praktikerna hur forskarna resonerar och får en djupare inblick och insikt i teorierna.

– Vi arbetar efter devisen att kunskap speciellt i mångfaldsfrågor påverkar människors beteenden – har man fått en insikt, finns ingen återvändo! poängterade Ingegerd Palmér.

NVL bygger broar

– Norden är en global vinnarregion, hävdade **Maria Marquard**, koordinator för *Nordiskt nätverk för vuxnas lärande* (NVL). Hon presenterade nätverket och talade om vilket stöd, möjligheter och samarbete som Nordiska ministerrådet kan ge.

– Vi har mycket gemensamt inom de

nordiska länderna. Det är mer jämställt här än i många andra länder. Men samtidigt är attityderna och sättet att uttrycka sig på lite olika, och vi beskriver samma förhållanden på något olika sätt. Med andra ord, det finns trots allt kulturella skillnader i smått som i stort även inom Norden.

– Vårt uppdrag är att arbeta tvärssek-



tionellt och nationellt, och att bygga broar. Nätverket kan stödja vissa prioriterade områden inom forskning och utveckling som bedrivs tvärssektoriellt och tvärnationellt – det kan handla exempelvis om utbildning, yrke, forskning eller samhälle. Var fjärde år utarbetar vi en ny strategiplan.

– Det finns en nationell koordinator i alla nordiska länder och vi ger ut ett nyhetsbrev. Organisationen har ett stort nätverk, så vänd er gärna till oss, såväl med tips och idéer som med frågor! Vi kan till exempel förmedla kontakter mellan forskning och praktik, uppmanade Maria Marquard.

– För att främja nytänkande är det viktigt att möta människor som tänker på ett annat sätt än en själv. NVL har även medel till att främja förberedande tvärnationellt arbete – man vill stödja mobilitet – (förberedande resor och uppehåll till exempel) samt olika utvecklingsprojekt. Och inom projektet *Nordplus vuxen* kan man ansöka om pengar för att resa och se varandras praxis. Det finns också medel för utbyte av elever och folkbildning att söka.

FAKTA:

Konferensen är ett samarbetsprojekt mellan Mälardalens högskola, NVL (Nordiskt nätverk för vuxnas lärande) och Nordiska ministerrådets projekt IVEU (Integration genom vuxen- och vidareutbildning) kring temat integration.

JämBredd är ett projekt för utbildning och lärande inom genus- och mångfaldsområdet som Mälardalens högskola driver. Projektet bedrivs genom forskningscirkel, öppna föreläsningar och skraddarsydda processledarutbildningar. Dessa fokuserar bland annat på ledarskap i det mångkulturella arbetslivet och vänder sig till organisationer och verksamheter.

JämBredd finansieras av ESF, Europeiska socialfonden.

Dokumentationen av konferensen är gjord av tidskriften *i&m, Invandrare & Minoriteter*, där inget annat anges.

Chefredaktör: Nora Weintraub
Redaktionssekreterare: Kerstin Johansson

www.iochm.com

Nordiskt nätverk för vuxnas lärande, NVL, är ett nordiskt projekt som norska Vox, nationalt fagorgan för kompetanspolitik utför på uppdrag av Nordiska ministerrådet. Skolverket är sedan 1 juli 2009 värddorganisation för Sveriges arbete inom NVL.

NVL:s uppdrag är att bidra till stärkt nordisk nytta genom förmedling av kompetens och erfarenheter från fem nordiska länder och tre självstyrande områden. NVL ska synliggöra detta i Norden men också i Nordens närområden, i nordvästra Ryssland och i resten av Europa.

NVL:s tematiska forskarnätverk om integration medverkar i konferensen. NCK, Nationellt center för kompetensutveckling, har koordinerat och haft ansvar för IVEU-projektet.

Samarbetspartners:



Interkulturella läroprocesser öppnar vägar

Det kan vara svårt att se mekanismerna bakom diskrimineringen, då det är känslor och inte intellektet som starkast styr vår inställning till "de andra".

– Hur man arbetar med mångkulturalism ser väldigt olika ut i olika OECD-länder, vilket naturligtvis också beror på historiska aspekter. I de mångkulturella länderna Nya Zeeland, Australien och Kanada fanns en befolkning innan de stora inflyttningarna, vilket har påverkat utformningen av deras mångkulturella mål. De gamla kolonialmakterna England, Frankrike, Holland och USA har också arbetat på ett annat sätt än de nordiska länderna som blivit mångkulturella först genom senare tids invandring, inledde **Pirjo Lahdenperä**, professor i pedagogik med inriktning mot interkulturell pedagogik vid Mälardalens högskola.

– Det speciella med de nordiska länderna är att de länge varit ganska homogena och etnonationalistiska – ett land, ett folk, en religion, ett språk. Här har det bara funnits ett tänkesätt, men tack vare invandringen kunde vi erkänna våra nationella minoriteter – sent omsider, Sverige först 2000, Finland gjorde det något tidigare.

Det finns ett dilemma mellan nationalismen och det mångkulturella i ett land. Och frågan är vilka som får plats i det gemensamma nordiska värdegrundshuset?

Den svenska migrationsforskningen fokuserar i dag såväl på individen som på samhället i stort.

– På individnivån tittar man på personlighetstyper – hur människor formats av den uppfostran de fått. Språkfrågor – forskning om tvåspråkighet/flerspråkighet – står också i centrum, liksom studier av hur identiteter formas och hur värderingar och normer förändras. Därtill är interkulturell kompetens och kommunikation, interkulturellt ledarskap, fördomar och förhållningssätt centrala teman.

När det gäller forskning som rör den samhälleliga nivån ligger fokus på in-

vandrarna, integration och segregation, inkludering och exkludering, diskriminering och mänskliga rättigheter. Olika utbildningar och institutioner forskar också kring maktstrukturer och intersektionalitet, det vill säga hur olika former av diskriminerande maktordningar samverkar i ett samhälle.

– Det är viktigt att vara medveten om ur vilket perspektiv vi tittar på sa-



Foto: Kimmo Rekola

och utbildning, påpekade Pirjo Lahdenperä, och exemplifierade detta med hur begreppen "vi" och "de andra" konstrueras. Hur bygger vi upp gränsen?

– Vi konstruerar oss själva bland annat genom att kontrastera oss med andra. Med andra ord, "vi" behöver den andre för att skapa vår egen identitet. Moralkonflikten uppkommer då "vi" laddas med positiva egenskaper, för att stärka den egna självbilden, samtidigt som "dom" ses som annorlunda, farliga och främmande. På så sätt skapas stereotyper, som i sin tur resulterar i fördomar, diskriminering och rasism, underströk hon.

– I och med att det i mycket större utsträckning är känslorna än det inlärdas kognitiva som styr förnuftet kan det vara svårt att förändra sitt förhållningssätt. Men det går att förändra. Det känslomässiga kan bearbetas genom kontakt, kommunikation och att man skapar ömsidighet med "de andra".

Interkulturalitet är ett europeiskt begrepp med betydelsen kommunikation och samspel eller interaktion mellan olika kulturer. I länder som USA och England, till exempel används termen Multicultural, som kan ha lite varierande innebörd.

Interkulturellt lärande innefattar både ett formellt lärande och ett processinriktat lärande där hinder i form av egna kulturella värderingar bearbetas, den egna självkännetheten utökas liksom förståelsen för hur stereotyper, fördomar, rasism, sexism, diskriminering och sociala ojämlikheter påverkar vår kommunikation och sociala relationer. Så man kan säga att det är ett lärande som tar tid. Känslor utvecklas av vårt tänkande och skapar motstånd.

– Interkulturellt lärande innebär också att kunna kodväxla – just nu är jag se-

ker och ting och hur vi beskriver dem. Maktstrukturell och intersektionell forskning har ett relativt sent datum i den svenska samhällsvetenskapliga forskartraditionen, där man tidigare snarare studerade enstaka faktorer påverkan och inte samspelet mellan olika faktorer som exempelvis interaktionen mellan socioekonomiska faktorer, etnicitet, kön

minariedeltagare, i kväll blir jag festdeltagare, till exempel. Och att lära sig känslomässig bearbetning – att kunna bearbeta motståndet till förändring, till exempel.

– Problemet är att det känslomässiga motståndet är mer påhittigt än medvetandet. Ibland kommer jag på mig själv; jag organiserar hellre läppstiften än sätter mig att skriva... skrattade Pirjo Lahdenperä.

– Interkulturellt lärande innebär alltså att man utökar sin medvetenhet, och frigör sin självkänsla från det stereotypiserade ”vi:et” och ”de andra”. Ömsesidighet, kontakt och kommunikation leder till kunskap under en interkulturell läroprocess. Därför är det enklare att arbeta med individer än med organisationer, tillade hon.

Mer kunskap behövs

Pirjo Lahdenperä leder bland annat tio forskningscirklar med processledarutbildning inom ramen för *JämBredd* där deltagarna får träna sig i interkulturella läroprocesser.

– Det är viktigt att vända sig just till ledarna, som har mandat att förändra organisationen, därför måste ledaren bli medveten om strukturerna, påpekade hon.

– Det finns fortfarande ganska lite kunskaper om hur man kan arbeta inom organisationer. Och det kan vara svårt att genomskåda vardagsdiskrimineringens mekanismer. De flesta organisationer är monokulturella och är uppbyggda som pyramider. Ju högre upp man ser desto mer monokulturellt är det. Men det kan vara svårt att se var ”glastaket” är.

Gamla etablerade maktstrukturer som förändras påverkar relationerna, vilket gör att det är så svårt att förändra. Det man behöver är ett annat slags ledarskap, medvetna ledare som vågar förändra och som ser fördelarna med det.

– Det behövs mer verksamhetsnära forskning på området, men det är inte säkert att forskarna släpps in då de kan upplevas som ett hot, avslutade Pirjo Lahdenperä.

Andragenerationen i EU

Kommer andragenerationen att bli den nya etniska underklassen i Europa eller är de lösningen på det ”åldrande Europa”?

– Europas storstäder har de senaste åren genomgått stora förändringar i och med att många invandrare och flyktingar kommit hit. För 40 år sedan kom de flesta invandrarna från andra delar av Europa, nu kommer de från hela världen, sade **Maurice Crul**, filosofie doktor i sociologi vid Amsterdam University.

– Hela världen har förändrats i och med globaliseringen. Det globala har kommit in i det lokala. Det har vuxit fram städer där majoriteten av befolkningen består av etniska minoriteter, exempelvis New York, Los Angeles, Toronto och Sydney. Det kommer också att bli en realitet i Europa.

– Vi står inför en social utmaning. Frågan är om vi rör oss mot större öppenhet och kosmopolitism, eller om vi är på väg att hamna i samhällen med parallella och socialt isolerade etniska enklaver? Och kommer vi att få se en ökad religiös polarisering eller en ny europeisk era med religiös tolerans?

Maurice Crul är koordinator för *TIES* (The Integration of the European Second Generation) – en omfattande studie av andra generationen i flera länder i Europa, barn till immigranter från Turkiet, forna Jugoslavien och Marocko. Studien är jämförande och sker i samarbete med Österrike, Belgien, Frankrike, Tyskland, Holland, Spanien, Sverige och Schweiz. I fokus ligger arbetsmarknad, utbildning, religiös identitet och socioekonomisk utmaning.

Studien omfattar närmare tiotusen personer – varav delresultaten gällande den turkiska befolkningens situation i Europa är färdiganalyserade.

Maurice Crul liknar Europa vid ett laboratorium, där både skolor och ar-



betsmarknadens organisering ser väldigt olika ut.

– Frågan vi ställt oss är hur olika samhällssystem påverkar möjligheterna för människor med olika sociala förhållanden, men också den framtida samhällsutvecklingen.

– Barnen som ingick i studien är födda i Europa. Deras föräldrar kom som lågutbildade arbetskraftsinvandrare på 1960- och 70-talen från Turkiet.

Olika utbildningssystem

Det finns stora skillnader i utbildningsmönster när det gäller andragenerationen i Tyskland och i Frankrike. I Tyskland är skolgången betydligt kortare än i Frankrike, där drygt 36 procent studerar på högskolor och universitet medan det i Tyskland endast är fem procent som läser vidare.

– De orsakssamband som vi har kunnat se är att det finns stora skillnader mellan de olika utbildningssystemen. I TYSKLAND, till exempel är det många

barn från turkiska familjer som inte går i förskola – som är frivillig. Föräldrarna, som inte alltid talar så bra tyska, blir därmed ansvariga för att lära barnen språket. Det har resulterat i att barnen i stort sett bara talar turkiska och ingen eller mycket lite tyska när de börjar skolan vid sex års ålder. Skolan har dessutom bara halvdagsundervisning. Barnen förväntas att få läxhjälp hemma, men då många av föräldrarna inte kan så bra tyska och dessutom är lågutbildade klarar de inte det.

– Redan vid tioårsåldern behöver barnen välja studieinriktning, ett val som ligger till grund för vidare teoretisk eller mer yrkesinriktad utbildning efter grundskolan. Så många av de här barnen är redan marginaliserade vid tio års ålder. När de är 15 år gamla ska de välja igen, och då är det många som inte fortsätter att studera utan går i stället kanske en lärlingsutbildning.

– I FRANKRIKE däremot är förskolan så gott som obligatorisk från det att barnen är mellan två och tre år. Detta innebär att det är skolorna som ansvarar för att lära barnen franska som andra språk. De går sedan heldagar i skolan och har mindre krav på hemläxor. Skolvalet till Lyceum (gymnasiet, med två eller treårig utbildning) sker när eleverna är 15 år gamla, och så gott som alla fortsätter att studera vidare.

Det franska utbildningssystemet gör att barnens utbildning inte är lika beroende av vilken utbildning deras föräldrar har, som i Tyskland.

Att få ett jobb

– Övergången till arbetsmarknaden återspeglar också de olika systemen. I FRANKRIKE är mer än var fjärde (26,6 procent) ungdom med lågutbildade föräldrar födda i Turkiet yrkesarbetande. Motsvarande siffra i TYSKLAND är endast 13,9 procent. I Frankrike finns med andra ord en framgångsrik generation, som inom en generation kan avancera till kvalificerade yrkesarbeten, understök Maurice Crul. Dessa ”Young Urban Professionals” är viktiga förebilder,

och kan bli talespersoner för gruppen.

– Det är den här generationen som kommer in, när babyboomgenerationen lämnar arbetsmarknaden, som läkare, lärare, IT-ingenjörer, ekonomer och så vidare och bli förebilder i samhället. Kvinnor med barn har också en speciell situation på arbetsmarknaden. I Sverige jobbar fler än tre av fyra kvinnor medan endast var tredje yrkesarbetar i Tyskland. Relativt låga kostnader genom en gemensamt finansierad barnomsorg och heldagsundervisning i grundskolan är en del av de institutionella arrangemang som påverkar kvinnors möjligheter, påpekade han.

– Hög generell arbetslöshet leder till högre arbetslöshet inom invandrargrupper, som även drabbar barnen, födda i Europa. Och ungdomsarbetslösheten är stor på många håll i Europa i dag. Mönstret är tydligt också i Sverige. Även ungdomar som har gått yrkesförberedande gymnasieprogram går till okvalificerade arbeten.

Sociala relationer

För att få en bild av hur pass mycket parallella samhällen som vuxit fram, har *TIES* studerat de sociala relationerna bland andragenerationen turkar med lågutbildade föräldrar. En av markörerna för öppna städer eller parallella samhällen definierades i antalet vänner ungdomarna i studien har med annan etnisk bakgrund än den egna.

Sverige och i viss mån även Schweiz visar sig ligga förhållandevis bra till. I Sverige har närmare 80 procent två eller tre vänner med annan etnisk bakgrund. I Schweiz är det närmare 60 procent.

De länder som toppar listan med antal som inte har någon vän alls med annan etnisk bakgrund (runt 40 procent) är Holland, Tyskland, Österrike och Frankrike.

– I Tyskland och Österrike beror detta till stor del på avsaknaden av social mobilitet, medan det i Frankrike, Holland och Sverige hänger samman med segregat boende.

Resultaten tyder på att Europas stor-

städer riskerar att utvecklas till segregerade, parallella samhällen, med små kontaktytor sinsemellan. Frågan är, vilken roll den gamla majoritetsgruppen kommer att få? Blir de en av storstädernas isolerade, etniska minoritetsgrupper? Vem ska då integrera sig med vem?

Andragenerationen turkiska ungdomar i Sverige, Frankrike och Holland verkar ta steget in i ett liv som allt mer liknar majoritetsbefolkningens. I de tysktalande länderna däremot reproduceras föräldrarnas position. Denna negativa trend spiller över på sociala relationer – och även framväxten av politisk islam.

Totalt sett, bekänner sig de flesta av de turkiska ungdomarna som deltagit i studien, till en modern islam eller så uppger de att de inte är religiösa. Men utvecklingen sker diametralt – det vill säga samtidigt som vi ser framväxten av en modern islam, samt en icke-religiös livsföring breda ut sig, vinner en politisk islam allt större spridning. Den politiska formen av islam är störst i Tyskland med 26 procent – lika stor är för övrigt gruppen som uppger att de inte är religiösa. I Sverige är politisk islam i dag lägst bland de jämförda länderna.

Utbredningen av politisk islam kan ses i korrelation till utbildning: lågutbildade är oftare anhängare av en radikaliserad islam. Stor betydelse för vilka riktningar islam tar i ett land, har också hur myndigheterna tillåter att exempelvis församlingar och utbildningar organiseras, understök Maurice Crul.

– I Holland exempelvis får muslimska församlingar samhälleligt stöd och har institutionaliserade islamska utbildningar, medan muslimer i Tyskland i stället blivit beroende av allmosor från islamska organisationer i världen, vilket påverkar trosinriktningen.

Hur skola, arbetsmarknad och boende är organiserat i ett land är alltså avgörande för vart utvecklingen ska gå – mot ett integrerat eller ett segregat och intolerant samhälle, sade Maurice Crul.

Mer att läsa om den här forskningen finns på: www.tiesproject.eu

Var ska ansvaret för integrationen ligga?

Vilka slags multikulturella samhällen vill Europa egentligen ha? Island är ett exempel som visar på hur oklara målen kan vara.

De multikulturella samhällena har misslyckats, hävdar flera europeiska politiker. Människor har inte integrerats. Tonvikten läggs framför allt på språkkunskaper och invandrarnas ansvar. Men vad bär staten för ansvar?

– I oktober förra året konstaterade till exempel Angela Merkel att försöken att skapa ett multikulturellt samhälle har misslyckats totalt. Idén om att människor med olika kulturell bakgrund ska leva lyckliga, sida vid sida har inte fungerat. Immigranter måste integreras i det tyska samhället, ansåg hon. De måste lära sig tyska för att klara skolan och för att kunna ta del av de möjligheter arbetsmarknaden erbjuder, inledde **Unnur Dís Skaptadóttir**, professor i antropologi vid University of Iceland sitt anförande.



bakom sig för att smälta in i majoritetssamhället, sade Unnur Dís Skaptadóttir och understryker att definitionen av integration annars är ömsesidig dialog.

– Även om olika länder i Europa har varierande förhållningssätt kan man de senaste åren se en trend som går mot en ökad betoning på assimilation. Det syns bland annat på den allt större tonvikten som läggs på immigranternas skyldigheter snarare än deras rättigheter.

– Vi måste bland annat fråga oss: Hur får människor chansen att bevisa sin integration? Hur mycket olikheter är man villig att acceptera inom landets gränser? Och hur är de kulturella gränserna definierade? Med andra ord; för vem ska integrationen vara – för individen, för arbetsmarknaden, eller för samhället i stort – och varför förespråkas den? Och hur mycket måste individen ändra sig för att bli inkluderad?

Då språkkunskaper och även samhällsinformation i allmänhet ses som en nyckel till integration har Unnur Dís Skaptadóttir studerat hur samhället till-

godoser immigranternas behov av sådan utbildning på Island. Studien bygger dels på intervjuer med både elever, lärare och de som organiserar kurserna, dels observationer samt analyser av lagen, regleringar och policydokument.

1996 var antalet utlandsfödda immigranter på Island runt två procent, varav ungefär en tredjedel kom från de nordiska länderna. Drygt tio år senare, år 2008, hade siffran stigit till åtta procent. Närmare sju av tio immigranter kom från Europa – de största grupperna från Polen (30 procent) och Litauen (fem procent). Människor från de nordiska länderna utgjorde år 2008 bara sju procent av alla immigranter. En annan större grupp kom från Filippinerna (fem procent).

Ny syn på migranterna

– Huvudsakligen har migranterna kommit som arbetskraftsinvandrare. Ökningen som skedde efter 2006 berodde framför allt på att EU utvidgades till att omfatta fler länder som nu inte längre behövde arbetstillstånd för att komma. Ökningen berodde också på Islands ekonomiska uppgång 2007. Immigranterna kom för att arbeta. Många återvände till sina ursprungsländer när de tjänat tillräckligt med pengar för att förbättra familjens situation i hemlandet. Andra har stannat och återförenats med sina familjer i det nya landet.

– På senare tid har attityderna mot immigranterna förändrats, inte minst sedan den ekonomiska krisen drabbade landet. Och när de i allt större utsträckning började arbeta inom serviceyrken blev de också mer synliga än tidigare, då de flesta arbetade på fabriker. Sedan dess

har allmänheten börjat klaga. Man säger bland annat att ”dom” inte kan språket så bra, att ”dom” inte vill lära sig och att ”dom” tar jobben från islänningarna.

Polackerna, till exempel, var bara för ett decennium sedan eftertraktade som arbetskraft. Isländska företag annonserade till och med i Polen, då de ansågs likna ”oss” och sågs som ”ett hårt arbetande folk”. Men efter 2006, i den ekonomiska krisens spår förändrades plötsligt människors synsätt. Då kom polackerna att ses som farliga och som ”de andra”. De är unga, mellan 18-39 år och de flesta i dag är män. Det är också tydligt att de ses som mer hotfulla än kvinnorna som tidigare var i majoritet bland de polska immigranterna.

Nu, när det är ont om jobb, ställs allt hårdare krav på språkkunskaper – det

kludera samhällsinformation. De ekonomiska förutsättningarna ska säkerställas liksom standarden. Men i verkligheten ser det annorlunda ut.

– Kurserna uppstår utifrån de befintliga behoven. Varken staten eller kommunerna organiserar dem, möjligen hjälper de till med ekonomiskt bidrag eller står för lokaler. Kurserna organiseras exempelvis av lokala företag, centra för vuxenutbildningar och Röda Korset. Någon samordnande organisation som säkrar kvaliteten och administrerar det hela finns inte, berättade Unnur Dís Skaptadóttir.

– Ingen vet riktigt heller vem som har det övergripande ansvaret för kurserna. Mestadels drivs verksamheterna av organisationer, men också av idealister och redan etablerade immigranter med ekonomiskt stöd från olika privatpersoner.

stort intresse av att lära sig isländska ger många upp i för tid då ovissheten kring kursernas kontinuitet och den ojämna kvaliteten är stor. Många får inte heller så stora möjligheter att använda sina språkkunskaper då de arbetar tillsammans med andra invandrare. Och hur är det att komma hit och börja arbeta från dag ett och samtidigt få ihop arbetet med språkinläring?

Ett annat problem är att elevernas studievana kan variera stort i en och samma grupp. Kommunikationen med läraren kan också vara problematisk, exempelvis kan det hända att eleverna kan engelska men inte läraren.

– Diskussioner pågår om att immigranter ska få lära sig isländska på arbetsplatserna, vilket skulle kunna underlätta för många.



Förort till Reykjavik, Island

krävs till och med att man kan tala isländska som städare. Men det är svårt att få till, speciellt om man som nu endast får stanna i sex månader i taget.

Enligt den isländska regeringens integrationspolicy från 2007 är målet att man ska *”... på bästa möjliga sätt säkerställa att alla invånare i landet får samma möjligheter att vara aktiva deltagare ur alla samhällsaspekter”*. Man skriver också att tonvikt ska ligga på språkinläring, som en nyckel till deltagande. Det ska finnas tillgång till språklärare, kursmaterial och kurser. Och språkkurserna ska även in-

Det gör att man inte vet om kurserna kommer att överleva kommande år.

Varje lärare undervisar på sitt sätt och många gör också eget studiematerial. En del lärare träffas dock årligen för att utbyta erfarenheter och metoder.

Många av dem som undervisar har en lärarutbildning bakom sig, men i andra ämnen än ”isländska som andra språk”. Inte sällan är det socialarbetare som vid sidan av sitt ordinarie arbete håller kurser i isländska, där de även försöker inkludera viss samhällsinformation.

– Även om immigranterna själva har

– Samhället måste göra det möjligt för ”dem” att bli delaktiga. Att inkludera i stället för att exkludera. De facto måste vi alla se att vi lever i en allt mer globaliserad värld, sade Unnur Dís Skaptadóttir och tillade:

– Men vi måste också ställa oss de obekväma frågorna: Vad är målet med integrationen? Vilket slags mångkulturellt samhälle vill vi ha? Vill vi ha inkludering eller exkludering? Eller medborgare som vet om sina rättigheter och skyldigheter?

samtal

HEDERSRELATERAD PROBLEMATIK

Om man vill komma tillrätta med hedersrelaterad problematik måste man sluta definiera den som kulturbunden och i stället börja bekämpa klassklyftor och diskriminering.

Eva Mellso Nyman, socionom och socialarbetare på individ- och familjeomsorgen i Rosengård, Malmö och för närvarande projektledare för "Jämställdhet

perspektiv att ta hänsyn till; barnperspektivet, genusperspektivet och... hur vi ser på "dom". Enligt lagen skulle hon hem, men hon varken ville eller kunde komma hem. Det är mycket att ta hänsyn till när man ska ta beslut. I just det här fallet valde vi att flytta pojkarna.

Lotte Kragh, filosofie doktor i psykologi vid Köpenhamns universitet diskuterade begreppet heder och vad vi lägger för betydelse i ordet beroende på plats och tid:

– I dagens västerländska samhällen förknippas heder ofta med slutna samhällens rigida normer och värdesystem där ingen plats lämnas åt att få utvecklas individuellt och vara oberoende av kollektivets (familjens) önsningar och sociala ambitioner. Medan modern heder i betydelsen uppnådd heder är direkt förknippad med sociala mobilitetsstrategier

nen, i alla åldrar, anser att unga kvinnor får heder av att studera. Det sker också ett skifte när det gäller sönerna. I dag är det inte enbart högre utbildning som skapar heder utan även hantverksarbeten.

I Sverige finns det tre olika förklaringsmodeller på hedersrelaterad problematik som varit aktuella såväl inom politiken som inom forskarvärlden och i mediadebatten, förklarade **Mehrdad Darvishpour**, filosofie doktor i sociologi och lektor vid Mälardalens högskola. Det är dels den kulturbetingade förklaringsmodellen som fokuserar på kulturella särdrag och kulturkrockar, dels den feministiska könsmaktsförklaringsmodellen som betraktar våldet som ett uttryck för mäns våld mot kvinnor och bör ses som en del av det universella patriarkala kvinnoförtrycket. Den tredje är den



– en ny ambition" i Malmö stad, inledde samtalen med en fråga till deltagarna. Syftet var att visa på vilka dilemman man kan ställas inför som socialsekreterare när det gäller heder:

– Hur skulle ni ha gjort i en konflikt-situation där föräldrarna till en 15 årig flicka inte kan acceptera att det även bor tonårspojkar i det familjehem dottern blivit placerad? Flickan själv trivs och mår bra där och vill inte flytta. Ska flickan eller pojkarna flyttas eller väljer ni att inte göra någonting?

Efter en kort diskussion i mindre grupper var det ingen som kunde ge ett självklart svar eller egentligen något svar alls mer än att man skulle ha tänkt efter innan man placerade flickan.

– Ja, det brukar vi också göra, men de bra familjehemmen är eftertraktade. Jag ville att ni skulle se att det är många olika

som utvecklas individuellt, exempelvis genom karriär och mobilitet.

– Men i Europa är heder väldigt klassbestämt. Och i Norden är det tätt sammankopplat med både social tillhörighet och klasstillhörighet. Det glömmes vi ofta bort att se, liksom att det också finns ett könsperspektiv. Även kvinnor i norra Europa har länge levt med tillskriven heder som synliggjorts exempelvis genom att de tilltalades som fru till någon. Männen själva kunde skapa sin heder genom att de fick studera till exempel.

I dag ser det lite annorlunda ut och förändringar sker också bland dem som invandrat. Lotte Kragh har intervjuat Turkiska invandrare i Danmark och hon ser tydligt hur det tidigare hedersbegreppet förändras i den nya samhällskontexten.

– Unga kvinnor till exempel får nu allt större möjligheter att utbilda sig då män-

intersektionella förklaringsmodellen som utgår från att flera dimensioner och maktordningar samverkar och påverkar invandrade familjers situation.

– Jag är kritisk till det kulturbetingade tänkesättet. Det skapar "vi" och "dom"-konstruktioner. När vi talar om heder tänker vi automatiskt på de andra.

– Vem avgör vad det är som är våld och vad som är hedersvåld? Finns det ingen likhet? "Naiva feminister" eller radikala feminister menar att våld alltid är våld. De tar helt och hållet bort definitionen heder. Jag kallar dem för naiva för att jag anser att det ändå finns en skillnad.

– Om man vill komma åt hedersrelaterat våld måste man börja bekämpa klassklyftor och diskriminering. Det är enda sättet.

Unga flickor är ofta dubbelt marginaliserade genom sin klass, etniska tillhörighet och ålder. Det behövs ett antirasistiskt

feministiskt perspektiv. Det etnocentriska perspektivet ökar utsattheten sade **Merhdad Darvishpour** med eftertryck.

Den efterföljande diskussionen anslöt till **Mehrdad Darvishpours** perspektiv. Det konstaterades att medierna har ett klart kulturbetingat perspektiv och att särskiljandet mellan "vi" och "dom" trappades upp efter terrordådet den 11:e september. När problemet med könsstämpning av somaliska flickor kom upp i diskussionen poängterades hur viktigt det är att hålla fast vid och tala om mänskliga rättigheter och konventionen om barnens bästa. I samtalet framkom att detta inte alltid görs, utan att man fortfarande från myndighetshåll hänvisar till "kultur". Varpå **Eva Mellso Nyman** svarade direkt:

– Men det är olagligt. Sådant måste

man anmäla och gå hela vägen med.

En annan kommentar till detta var att mångkulturalismen cementerar föreställningen om att hedersrelaterat våld handlar om kultur, vilket leder till en positiv tolerans i de här frågorna.

Det konstaterades också att kultur inte är ett fast begrepp och att man inte helt kan bortse ifrån erfarenheter. Man måste utgå från kontexten och de maktstrukturer som finns.

KJ

FOTNOT: **Mehrdad Darvishpours** avhandling "Invandrarkvinnor bryter mönster" samt rapporten "Hedersrelaterad problematik i skolan (SOU 2010:84)" kan laddas ner från nätet. Han har också skrivit "Migration och etnicitet – perspektiv på mångkulturella Sverige".

Lotte Kraghs avhandling "Kampen om anerkendelse, spillet om aere" kan beställas på Institutet för Psykologi, Köpenhavns Universitet.

samtal

VUXENUTBILDNING OCH FOLKBILDNING

Vuxenutbildning, folkbildning och studieförbund utgör viktiga interkulturella mötesplatser där förutsättningar för jämbördiga möten skapas.

– Folkhögskolorna och studieförbuden utgör en jättestor mötesplats. Varje år deltar om kring 1,9 miljoner i studieförbundens cirkelverksamhet och folkhögskoleutbildningar, berättade **Eva Åström** som arbetar på enheten för nationell utvärdering på *Folkbildningsrådet*.

Ett skäl till att inrätta folkbildningsinstitutioner är att man vill bryta marginalisering och utanförskap. Tanken är också att de skapar ökad trygghet.

– Här behöver eleverna med utländsk bakgrund inte ses som "den andra" och ständigt förklara sig, vem de är och var de kommer ifrån. Det är också viktigt att människor får möjlighet att bygga en egen identitet

i det nya sammanhanget för att jämbördiga möten ska vara möjliga.

Eva Åström berättade att de folkhögskolekurser som har störst andel utlandsfödda är de allmänna kurserna. Ungefär 30 procent av dem som går där är födda i annat land. Det finns även särskilda utbildningar som har romsk, muslimsk och samisk profil.

Under våren kom *Folkbildningsrådet* ut med en utvärderingsrapport om folkhögskolorna som visar hur eleverna upplever utbildningsformen. Rapporten



Eva Åström

finns att ladda ner på *Folkbildningsrådets* hemsida.

År 2006 startade projektet *Fredsagenterna* genom studieförbunden *SENSUS* och *Ibn Rushd*. *Fredsagenterna* ger utbildning till unga svenska muslimer som vill öka kunskapen om islams fredskultur och motverka islamofobi, men också västfobi genom att informera och hålla workshops



Yasin Ahmed

i skolor, organisationer och på företag.

– Idén till projektet kom efter 11:e september då islam som en fredlig religion kom att ifrågasättas väldigt starkt. Många unga svenska muslimer kände sig vilslna och hade svårt att bemöta ifrågasättandet efter som de inte hade tillräckliga kunskaper om islam. Även skolorna efterfrågade en dialog. Så det finns verkligen ett behov av att aktivt synliggöra den svenska muslimska fredsörelsen, berättade **Yasin Ahmed**, projektledare för *Fredsagenterna*.

I dag har *Fredsagenterna* hunnit utbilda omkring etthundra fredsagenter. Förutom resultatet av fredsagenternas arbete har de själva vuxit med uppgiften.

– Att vara fredsagent har stärkt mångas självförtroende, det ger ett större nätverk och det blir lättare att få jobb.

Fredsagenterna har också startat ett nytt projekt som vänder sig till nyanlända flyktingar. De har sett att det finns ett väldigt stort behov bland dem att få möta en svensk muslim som kan ge information om vad det innebär att vara muslim i Sverige.



– Många slappnar av när de får den här informationen. Samhället ser på integration ur perspektivet språk och arbetsmarknad, men de sociala aspekterna är också väldigt viktiga. Det skapar motivation till att lära sig språk och att möta samhället och våga förstå det, poängterade Yasin Ahmed.

Viktigt att få göra sin röst hörd

Bildning och möten är delar av det mångkulturella samhällets utmaningar, konstaterades under samtalet. Folkbildningens idé historiskt sett är just att utbilda folket så att alla får förutsättningar att göra sin röst hörd i samhället. Vad gäller möten så spelar även idrottsrö-



relsen en viktig roll. Sedan diskuterades de nya Sfi-reglerna. Många var kritiska och menade att de stoppar in alla i en "klump" igen. En stor del av dem som deltog i rundabordssamtalet var Sfi-lärare.

Citatet "Möten förändrar människor. Människor förändrar världen" kom passande att avsluta samtalet om vuxenutbildning och folkbildning.

KJ

samtal

BOSTADSSEGREGATION

Intresset för att studera boendesegregation var för till ett antal år tillbaka framför allt koncentrerat till storstäderna. I dag kommer fler och fler intressanta studier om segregerat boende i små och mellan-stora städer. Men varför uppstår ett segregerat boende, egentligen? Frågade Max Jakobsson i sitt inledande anförande.

– Det finns ett par dominerande teorier om boendesegregation, som onekligen är en komplex fråga – och var och en av dem bemöts med motargument, påpekade **Max Jakobsson**:

– Försöker man närma sig frågan exempelvis ur ett socialekologiskt perspektiv, handlar förklaringsmodellen om att marknadsvärdet på marken i staden förändras och bidrar till att olika socioekonomiska grupper bosätter sig i olika delar av staden (Chicagoskolan). Markvärdet förändras av flera skäl, till exempel av så kallad gentrifiering, det vill säga att personer med god ekonomi visar intresse att "köpa in sig" i äldre, gärna centralt belägna stadsområden där mindre bemedlade grupper bor.

Strukturella maktrelationer

Denna teori mötte mycket kritik, framför allt under 1970- och 80-talen, bland annat från strukturalistiskt håll. Kritikerna menade att den socialekologiska ansatsen är alldeles för snäv och förenklad och tar inte hänsyn till strukturella maktrelationer i samhället som är avgörande för boendet och stadens rumsliga segregation.

Den strukturalistiska/marxistiska förklaringsmodellen har de socioekonomiska faktorerna i fokus. Här ses den rumsliga förändringen som en avspiegling

av fördelningspolitiken och relationen mellan olika samhällsklasser.

Kritikerna hävdar att strukturalisterna under 1970- och 80-talen enbart fokuserade klass i sina studier av segregationen och att andra variabler som till exempel kön och etnicitet mer eller mindre glömdes bort.

– Senare års forskning om boendesegregation har satt fokus på den etniska dimensionen. I Sverige, i motsats till förhållanden i många andra länder, leder segregationen inte till homogent etniska områden eller etniska enklaver utan områdena präglas av en etnisk heterogenitet och mångkultur – och blir, med Roger Anderssons term, svensk-glesa bostadsområden.

Genusperspektiv saknas ofta

– I dagens svenska boendeforskning ligger klass- och etnicitet ofta i fokus medan exempelvis genusperspektivet inte är så framträdande, påpekade Max Jakobsson. Han exemplifierade detta med att mäns rörelsemönster är utgångspunkten för nästan all stadsplanering.

Grannskapseffekter – det vill säga att grannarnas socioekonomiska situation



Max Jakobsson i fronten

påverkar individens livsmöjligheter – ses som en viktig faktor och en konsekvens av ett segregerat boende i den svenska debatten, tillade han.

– Näralligande områden som man skulle kunna kalla för "rulltrappsregioner" är områden, dit människor, framför allt unga vuxna som gör karriär i arbets-

livet, flyttar till för att komma bort från stigmatiserade förorter. Dessa områden fungerar alltså som rulltrappor för människor som stegvis flyttar till ett område som anses finare, bland annat på grund av positiva grannskapseffekter. Dessa områden borde studeras och beskrivas bättre, ansåg Max Jakobsson.

Allt mer segregerad skola

– Det är inte bara bostadsområden som blir allt mer segregerade, utan skolorna också, underströk **Anders Trumberg**, som lade fram avhandlingen "Den delade skolan: Segregationsprocesser i svenska skolsystemet" i april i år.

Hans studie visar bland annat att det fria skolvalet har lett till att skolor också i mindre kommuner segregeras.

– Samtidigt som det fria skolvalet infördes, ökade bostadssegregationen i samhället. Men segregeringen i skolan ökar mer än i bostadsområdena. Särskilt synbart är det i skolor vars upptagningsområden är både välmående och stigmatiserade områden. De som bor i villasamhället flyttar nu sina barn till andra skolor. Det är de mest resurstarka som flyr – och det är inte bara

föräldrarna – med tveksamt resultat. Skolpolitiker och tjänstemän har svårt att tackla problemet, då man saknar visioner, anser Anders Trumberg. Hans kommande engagemang finns i Borlänge, där han inom ramen för "Borlängeprojektet", initierat av det kommunala bostadsbolaget Tunabyggen, ska studera hur de boende ser på sitt bostadsområde och jämföra deras berättelser om livet i förorten med statistiska fakta.

– Frågan är varför vissa områden blir stigmatiserade och hur det kommer sig att även de som inte bor i området "vet" att det är farligt att bo där... Vilka berättelser finns det om ett bostadsområde? Vilka skillnader finns det mellan olika bostadsområden i folks berättelser? Och hur ser de faktiska förhållandena egentligen ut?

Spiralen måste vändas

– För att vända den negativa spiralen som vissa bostadsområden har hamnat i måste man arbeta både med områdets yttre och inre image. Men innan dess måste vi veta hur de boende ser på sitt område? Vi kommer att skicka ut enkäter, men också intervjua de boende både

nariedeltagarna genom **Pontus Herins** berättelse.

Pontus Herin är journalist på Veckans Affärer, och författare till boken "I Djursholm och Tensta kindpusslar vi varandra" (2008). I boken – och under seminariet – berättade han öppenlydigt och ärligt om sina egna och omgivningens reaktioner, när han, född och uppvuxen i Djursholm, flyttade från Stockholms innerstad till Tensta.

Ville se med egna ögon

– Alla frågade naturligtvis varför. Statusmarkörerna är olika i olika kulturer. I Kina är det klockor, i Tyskland stora bilar, i Sverige är det vilken adress du har... Medan mina kompisar från Djursholm bara ville flytta till fina områden ville jag – med egna ögon – se hur det är att bo i ett stigmatiserat område. Tankarna fick extra näring av



Anders Trumberg

kravallerna i Paris 2006. Jag undrade om det skulle kunna hända sådant även här i Sverige. Mediebilderna spår på fördomar – det är lätt att se segregationen som ett misslyckande, samtidigt finns det en exotisering av förorten som kontrar slumbeskrivningarna, förklarade han.



samtal

SPRÅKSOCIOLOGI

– Visst var flytten i någon mån ett socialt experiment. Vi bodde i Tensta i knappt två år. Vi blev ifrågasatta – även av Tenstabor, som undrade varför vi flyttat dit som etniska svenskar när vi inte var tvungna till det?

– Jag blev aktiv i områdesaktiviteter – något som jag aldrig gjort tidigare. Man bara bor ju på en adress. Till min förvåning upptäckte jag att vardagen var ytterst ”vanlig” även i Tensta, bekände han.

Pontus Herin och hans familj flyttade efter knappt två år från Tensta till ett helsvenskt villaområde. Varför? Av samma skäl som många andra Tenstabor – för barnens skull.

– Vi var nöjda med dagiset i Tensta, men sonen var det enda barnet med svenska som modersmål. Vi ville att barnen ska få svenska vänner och svenska referenser... också.

Skolfrågan blev central i debatten

Den påföljande debatten handlade framför allt om skolfrågor. Seminariedeltagarna var mest skolfolk: syo, rektor, skolpsykolog, modersmåls lärare, representant från kommunens barn- och ungdomsförvaltning.

Ska barnen bussas till skolan för att minska segregationen, som i USA? Valfrihetens motsats är tvång, det får man inte glömma bort. Vill vi ha tvingande åtgärder och i så fall vilka?

Hur ska man stödja elever med resurs-svaga föräldrar? Lösningen är i många fall ekonomiskt stöd, underströks det gång på gång under diskussionen. Men även organisatoriska samhällsplaneringsfrågor diskuterades: I flera kommuner som exempelvis i Eskilstuna, placeras nyanlända elever i ”svensktäta” skolor, och man nämnde ett amerikanskt projekt ”moving to opportunity” – där fattiga familjer får chans att flytta till ”bättre” områden... som något även vi i Sverige borde överväga, ansåg flera diskussionsdeltagare.

nw

Språksociologin förklarar hur du lär dig ett språk. Sättet att lära sig påverkas av vilken kultur du är född i – exempelvis om du lever i ett flerspråkigt samhälle, eller växer upp i en familj där man inte samtalar med utan talar till ett barn, förklarade Margret Obondo.

Margret Obondo har bland annat studerat somaliska barns språkinläring i Sverige och anser att familjestrukturerna påverkar såväl samtalet som läs- och skrivinläringen hos små barn.

– Det finns tre familjetyper, dels den familjecentrerade, som kan exemplifieras av den västerländska medelklassfamiljen, dels den situationscentrerade familjetyper som är vanlig bland den västerländska arbetarklassen men som också kännetecknar de somaliska storfamiljerna samt en blandning av dessa. Skillnaderna finns bland annat i hur man talar till barnet. I en familjecentrerad familj förekommer en ständig diskussion och dialog med barnet. I den situationscentrerade storfamiljen talar man inte till ett barn bara för konversationens skull eller för att främja barnets språkutveckling. Företeelser som exempelvis ”baby-talk” förekommer ytterst sällan eller aldrig. Barnen lyssnar och lär, men deltar inte i de vuxnas samtal, berättade Margret Obondo.

– I den somaliska familjen ställer man exempelvis aldrig frågor till ett barn som man vet svaret på. Frågor av typen ”vad har jag för färg på min tröja?” förekom-

mer aldrig. Ändå blir barnen kompetenta talare på sitt modersmål.

Olika sätt att kommunicera med barn leder till att barn uppvuxna i situationscentrerade familjer inte är förberedda på skolans sätt att undervisa. Därför är det mycket viktigt att skolan känner till dessa strukturer, påpekade hon.

– Det krävs en ny, kulturellt lyhörd pedagogik där man tar hänsyn till såväl den akademiska kompetensen som de kulturella och sociala kompetenserna både hos barnen och föräldrarna, poängterade hon och tillade:

– Flerspråkighetsforskningen fokuserar i dag alltför mycket på brister – på det som saknas i interaktionen. Man jämför och ser bara bristerna och därmed stigmatiserar man barnen.

– Det behövs ett holistiskt, interkulturellt synsätt för att kunna genomföra en förändring i skolan, inflikade **Mooneer Hasler**, speciallärare och språkrör mellan kulturer.

– Frågan är; hur bemöter vi varandra? Man måste komma ihåg att kultur inte är kläder, som bara är att byta. Samtidigt är det viktigt att inse att man inte förlorar sin identitet, om man ändrar ett beteende, underströk hon.

Mooneer Hasler presenterade IDA-projektet i Västerås – ett projekt som pågår i dag i 15 skolor – från förskola till årskurs nio. Målet är att höja elevernas studieresultat och intresse för skolan såväl som att vara stöd för elever och föräldrar. Medlet är ökad förståelse genom ett interkulturellt synsätt.

Hemspråksundervisning viktig

Språkfrågor – inte minst modersmålsundervisningens mål och innebörd och genomförande är en av de centrala frågorna inom projektet. Det är viktigt att barnen lär sig sitt hemspråk, så att de kan få stöd i och förståelse för skolarbetet av



Margret Obondo

föräldrarna. Samarbetet mellan skola, familjecentrum, de sociala myndigheterna är en annan viktig del i IDA:s arbete.

– Familjestöd måste ges förebyggande och inte bara när något redan har hänt, underströk Mooneer Hasler.

IDA arbetar med flera uttrycksformer för att stärka barnens identitet, exempelvis genom samverkan i första hand mellan institutioner inom kultur, idrott, företag och föreningar.

– Biblioteket är en viktig samarbetspartner. Men skolbiblioteken måste bli flerspråkiga, det vill säga det måste finnas exempelvis somaliska böcker även i skolor där det för tillfället inte går några somaliska barn!

– Skolan måste arbeta för att öka förståelsen för ett interkulturellt synsätt.

Det är ju vårt ansvar att eleverna blir inkluderande!

Ett medel för kommunikation

– Flerspråkighet är också en del av mångkulturen. Men vi måste äntligen inse att vi lär oss ett språk inte för språkkunskaps skull utan för att språket är ett medel för kommunikation!, underströk **Karen Lund**, från Århus universitet i Danmark.

– En lyckad språkinläring kräver både teori och praktik, ”learning by doing!” Samtidigt är ett språkbud inte tillräckligt för att verkligen lära sig ett språk. Omgivningens tal går alldeles för fort och informationen rinner förbi. För att erövra verkliga språkkunskaper behöver man få möjlighet till både repetition och övning. Klassrumsundervisning kan erbjuda tid och övning så att kunskaperna automatiseras. Lärandet kräver med andra ord egen tid – man behöver lära sig ensam



Mooneer Hasler

men också interaktivt tillsammans med andra, poängterade hon.

– Men språket kan vara ett hinder även för modersmålstalande studenter vid universitet och högskolor. 40 procent av studenterna som hoppar av sina studier har danska som modersmål. Vi måste fråga oss, om det kan bero på språkbrister?

– Språket innehåller många fackuttryck men också så kallade gråzonsord, som är viktiga exempelvis för förståelsen av myndigheters skriftliga kommunikation eller läroböckerna för den delen. Om man inte känner till gråzonsorden är det lättare att lämna en utbildning, och även modersmålstalande elever från arbetarklassen har sådana brister! Detta måste uppmärksammas, inte minst skolan måste träna alla elever i språkförståelse! sade Karen Lund.

Diskussionen kom framför allt att handla om skolans sätt att närma sig flerspråkiga elever och deras föräldrar. Några röster ur debatten:

”Men vems uppgift är det att utbilda föräldrarna? Pedagogernas arbetsbörda kan bli mycket stor om de ska utbilda både elever och deras föräldrar. Läraren ska inte överlastas!” ”Man söker sällan flerspråkig personal till skolor och förskolor, och inte heller utnyttjar man de redan anställdas flerspråkiga kulturkompetens!”

”Modersmålsundervisningens utmaning är att barnen kan tappa sitt hemspråk i förskola/skola, då nya begrepp förklaras för dem enbart på svenska. Och när föräldrarna inte kan tillräckligt bra svenska, blir det tyst vid middagsbordet. Detta leder inte sällan till att kontakten bryts i familjen. Mycket svårigheter och tråkigheter kan komma därav!”



Karen Lund

nw

samtal

IDENTITETER

Tobias Hübinette, forskare vid Mångkulturellt centrum ger här en sammanfattning av samtalet om identiteter där han själv medverkade med en presentation av sitt arbete i ämnet.

I sessionen om identiteter medverkade även **Kevin Rogers**, lärare och koordinator på IB-programmet, St. Eskils gymnasium i Eskilstuna och **Ulrika Jepson Wigg**, filosofie doktor i pedagogik och lektor vid Stockholms universitet samt ett 15-tal deltagare.

IB-programmet vid St. Eskils gymnasium i Eskilstuna är ett internationellt gymnasieprogram som i dag anses tillhöra en av de bästa utbildningarna i sitt slag, även internationellt sett. Eleverna kommer från en mängd olika länder och bakgrunder. Här är infödda svenskar i minoritet. I stället domineras gruppen av bland annat polacker och koreaner, men det går också afghaner, iranier och finländare på IB-programmet.

Kevin Rogers presentation handlade om hur hans elever snarare ser sig som globala och transnationella och identifierar sig mer utifrån religion eller ras än som svenskar. Därigenom ser de inte heller Sverige och svenskar som norm. Under samtalet kom eleverna att beskrivas som ett exempel på hur en ny typ av kosmopolitisk identitet med stark elitkarakteristik har vuxit fram.

Ulrika Jepson Wigg presenterade sin avhandling som bygger på intervjuer med unga flyktingar som anlänt till Sverige då de var mellan sju och tolv år och som i dag är runt 20-25 år. I avhandlingen har hon utgått från sociologen Zygmunt Bauman teorier om den västerländska senmoderniteten och om att identiteter i mångt och mycket ersatt de förlorade

och upplösta gemenskaper som gällde under högmoderniteten.

Det ungdomarnas livsberättelser avslöjar är bland annat att de i högre grad identifierar sig med sitt flyktingskap och exilskap än med sitt nationella ursprung, berättade Ulrika Jepson Wigg.

Erfarenheten av flykt, migration, ut- anförskap och annorlundasering delar de också med andra i sin närhet och kan på så sätt forma en gemensam identitet.

En av samtalsdeltagarna, som själv har migrationsbakgrund och flykterfarenhet, menade att det även går att identifiera sig med svenskhet samtidigt, Ulrika Jepson Wigg höll också med om det.

Mitt eget anförande utgick från min forskning om icke-vita vuxna adopterade och de intervjuer jag genomfört med en grupp av dessa tillsammans med Carina Tigervall om betydelsen av ras och vit- het för svenskheten av i dag.

Utseendets betydelse

Jag visade ett antal utvalda intervjuer där det blir tydligt att utlandsadopte- rade redan från tidig skolålder utsätts för olika typer av annorlunda behandling på grund av ett icke-vitt utseende, och kopplade detta till de gränssättningar som i dag finns kring svenskheten och frågan om vem som är svensk. Jag hade också med mig några kartor och tabeller som påvisar den utpräglade segregation som finns utifrån etniskt-rasliga mön- ster, som framför allt präglar de svenska storstäderna av i dag, och kopplade detta till den diskriminering som sker på både arbets- och bostadsmarknaden. Det är en diskriminering som alla icke-vita svenskar utsätts för, inklusive adopterade.

I efterföljande diskussion tog en del- tagare upp den färgblindhet som kring- gärdar allt tal om kultur, etnicitet och migration i dagens Sverige och som gör det svårt att tala om ras och dess bety- delse för svenskheten.

TOBIAS HÜBINETTE

samtal



ARBETSMARKNAD

Medverkande:

Shahamak Rezaei, fil doktor i ekonomi och lektor vid Roskilde Universitet

Karin Berglund, lektor och forsknings- ledare – entreprenörskap för hållbar sam- hällsutveckling vid Mälardalens högskola

Viktor Roddvik, seniorrådgivare på Vox, Nasjonalt fagorgan for kompetan- sepolitikk i Norge

ROMERS SITUATION

Medverkande:

Niclas Månsson, fil doktor i pedagogik och lektor på Mälardalens högskola

Christina Rodell Olgaç, högskolelek- tor i pedagogik på Södertörns högskola

Angelina Dimiter Taikon och Mikael Demetri, föreståndare för Roma kulturklass vid Nytorpsskolan i Stockholm

BEMÖTANDE

Medverkande:

Osman Aytar, fil doktor i sociologi och lektor i socialt arbete vid Mälardalens högskola

Vedad Begovic, etnolog och integra- tionsstrateg, Eskilstuna kommun

Abdilaahi Hassan, boinformatör åt bo- stadsbolaget Mimer AB i Västerås

Avslutning

– Vad betyder det interkulturella arbetet, egentligen? undrade Torbjörn Messing, projektkoordinator för JämBredd samt en av konferensvärdarna, då konferen- sen om lärande och interkulturella mö- ten skulle avrundas.

Enligt ”work vallue studies” en global so- ciologisk forsk- ning (World values survey – WVS) där 90 procent av värl- dens befolkning omfattas har de nordiska folken grundläggande a n n o r l u n d a värderingar.



Det gäller synen på tro, individcentre- ring kontra familjecentrering och köns- roller, påpekade Torbjörn Messing.

Studien visar att:

– svenskar och norrmän är världens mest individcentrerade folk – vi har frigjort oss från familjen...

– svenskarna är det minst troende folket – vi har frigjort oss från kyrkan

– Sverige är världens mest jämställda land – vi har frigjort oss från könsrol- lerna

Och vad kan vi lära oss av detta?

Rollspel – inte minst för chefer! – kan exempelvis ge insikt om att andra har an- norlunda, dock inte nödvändigtvis sämre referensramar.

Först när man kan mötas på halva vägen, bygger vi ett interkulturellt samhälle!

NW



Till slut....

”Vilken identitet är önskvärd?”
Kevin Rogers om identiteter

”Ojämlighet har olika ansikten”
Mehrdad Darvishpour om heder

”Kloka samtal som ska leda till nya samarbeten om romers situation”
Nicklas Månsson – romers situation

”Möten förändrar människor och människor förändrar världen”
Shahamak Rezaei – arbetsmarknad

”Bra bemötande i mötet om bemötande”
Osman Aytar – bemötande

”Intressant diskussion”
Karen Lund – språksociologi